

Ministerie van Defensie

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Onze referentie

D2025-002903/
MINDEF20250022180

Bijlage

D2025-002903/
MINDEF20250022181

*Bij beantwoording, datum,
onze referentie en onderwerp
vermelden.*

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag
de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC Den Haag

Datum 17 juni 2025
Betreft DMP B/D-brief 'Verwerving Maritime Strike'

Geachte voorzitter,

De internationale veiligheidssituatie verslechtert. Het is daarom noodzakelijk voor Nederland en onze NAVO- en EU-bondgenoten om hun krijgsmachten substantieel te versterken. Het belang van het verwerven van een '*Maritime Strike*' capaciteit past in de doelstelling van Defensie om een slagvaardige, geloofwaardige en schaalbare krijgsmacht te hebben, met een Koninklijke Marine die wereldwijd effectief kan worden ingezet voor maritieme operaties op en vanuit zee. Deze capaciteit biedt de mogelijkheid om belangrijke, moeilijk bereikbare doelen van de tegenstander diep landinwaarts met grote precisie uit te schakelen. Op deze wijze draagt de *Maritime Strike* capaciteit bij aan het multi-domein optreden en is daarmee van grote waarde in het gehele spectrum van competitie, crisis en conflict.

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de resultaten van de onderzoeks- en verwervingsvoorbereidingsfase (B/D-fase) van de Tomahawk-kruisvluchwapens voor integratie op de Luchtverdedigings- en commandofregatten (LC-fregatten) en de invulling van de *Maritime Strike* capaciteit op

de onderzeeboten. Uw Kamer is hierover eerder geïnformeerd in de gecombineerde A-brief '*Deep Strike* Capaciteit Air' en 'Verwerving *Maritime Strike*'.¹

Zoals gecommuniceerd in het Defensie Projectenoverzicht (DPO) 2025² is de scope van het project 'Verwerving *Maritime Strike*' aangepast. Tijdens de B/D-fase is gebleken dat het productieproces voor de specifieke Tomahawk-kruisvluchtwapens voor de Nederlandse onderzeeboten opnieuw moet worden opgestart, deze worden nu niet meer gemaakt. Dit kost veel tijd en gaat gepaard met hoge kosten. Daarom is besloten dat deze aanschaf niet doelmatig is en kiest Defensie voor een alternatief. De invulling van de behoefte voor de onderzeeboten wordt toegelicht in de paragraaf 'Bewapening onderzeeboten'.

Behoefte

De krijgsmacht moet in staat zijn om te vechten en te winnen. Dat schrikt af en draagt bij aan het voorkomen van een gewapend conflict. Langeafstandsbewapening is een belangrijke aanvulling op de bestaande wapencapaciteit van de Nederlandse krijgsmacht en de slagkracht van de NAVO. Defensie heeft behoefte aan een langeafstandswapen met een hoge nauwkeurigheid en een bereik van meer dan 1.000 kilometer. Deze eisen hangen samen met de eisen die de NAVO stelt aan de *Maritime Strike* capaciteit. In de vertrouwelijke bijlage bij deze brief leest u meer over de aantallen die Defensie voornemens is aan te schaffen.

Bewapening LC-fregatten

Door de kwalitatieve eisen voor *Maritime Strike* capaciteit af te zetten tegen het beschikbare aanbod is één kandidaat naar voren gekomen die hieraan voldoet, zoals eerder vermeld in de A-brief.³ Dit is het kruisvluchtwapen Tomahawk *Weapon System* (TWS) van de Amerikaanse fabrikant Raytheon. Dit specifieke kruisvluchtwapen is ontwikkeld om over een afstand van meer dan 1.000 km *high value targets* uit te schakelen en kan als enige worden gelanceerd uit de MK41 *Vertical Launch System* lanceerinstallatie, het hoofdwapensysteem van het LC-fregat.

Door zijn eigenschappen is het Tomahawk-kruisvluchtwapen in staat om met een hoge nauwkeurigheid vijandelijke doelen in een goed verdedigd gebied zonder GPS-signaal te bereiken en uit te schakelen. De LC-fregatten beschikken straks met de Tomahawk-kruisvluchtwapens hun gehele levensduur over betekenisvolle slagkracht die verder gaat dan een bijdrage aan de eerste fase van het conflict. Hierna gaat deze capaciteit over naar de vervanger van het LC-fregat. Voor deze capaciteit geldt dat ook in een gezamenlijk NAVO-optreden, een soevereine (zonder tussenkomst van andere landen) inzet van het wapen door Nederland mogelijk blijft.

Bewapening onderzeeboten

Uit de onderzoeksfase voor de verwerving van *Maritime Strike* capaciteit voor de huidige en de toekomstige onderzeeboten is gebleken dat de specifieke raket van het TWS voor lancering vanuit torpedobuizen (*Torpedo Tube Launched*, TTL) niet meer wordt geproduceerd. Om het Tomahawk-kruisvluchtwapen passend te maken voor lancering uit torpedobuizen is de ontwikkeling en het opzetten van een nieuwe productielijn in de Verenigde Staten noodzakelijk.

Defensie verwachtte hierin te kunnen samenwerken met de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, zoals gecommuniceerd in de A-brief.⁴ Gedurende de verwervingsvoorbereidingsfase is duidelijk geworden dat er geen internationale partners zijn die behoefte hebben aan de productie van de TTL-variant van het Tomahawk-kruisvluchtwapen. Zonder *cost sharing* met internationale partners zijn de productiekosten en

¹ Kamerstuk 27 830, nr. 391, van 3 april 2023.

² Kamerstuk 27 830, nr. 465 van 21 mei 2025.

³ Kamerstuk 27 830, nr. 391, van 3 april 2023.

⁴ Kamerstuk 27 830, nr. 391, van 3 april 2023.

latere instandhoudingskosten van de benodigde TTL-variant te hoog en de daarmee gepaard gaande financiële risico's voor Defensie zeer ongewenst. Bij het opzetten van een nieuwe productielijn volgt bovendien een significante vertraging, waardoor integratie van het nog te produceren wapensysteem op de Walrus-klasse onderzeeboten ondoelmatig wordt, gezien het naderende einde van de levensduur ervan.

Ook voor de alternatieve invulling geldt dat het op basis van de resterende levensduur van de Walrus-klasse, de tijd die het kost om een nieuw wapensysteem te verwerven en te integreren, en de hiermee gepaard gaande operationele consequenties, ondoelmatig wordt. Defensie heeft daarom besloten de Walrus-klasse onderzeeboten niet uit te rusten met de *Maritime Strike* capaciteit.

De behoefte voor een *Maritime Strike* capaciteit voor de Orka-klasse blijft echter bestaan. Defensie heeft daarom onderzoek gedaan naar een geschikt alternatief wapensysteem voor de Orka-klasse onderzeeboten. Op basis van een breder vergelijk is besloten om deel te nemen aan de ontwikkeling van het *Joint Strike Missile – Submarine Launched* (JSM-SL) middels een multinationale Europese samenwerking onder leiding van Spanje. Dit behoorde nog niet tot de mogelijkheden ten tijde van het doorlopen van de behoeftestellingsfase (A-fase) omdat er nog geen zicht was op het tot stand komen van een gezamenlijk ontwikkeltraject.

Het JSM-SL voldoet niet alleen aan de gestelde eisen voor de *Maritime Strike* capaciteit, maar het heeft ook een aantal complementaire voordelen, waaronder de geschiktheid van het wapen om ook oppervlakteschepen aan te kunnen grijpen. De ontwikkeling en aansluitend productie van het JSM-SL maakt deelname van Nederlandse industrie en kennisinstituten mogelijk. Doordat het een ontwikkeltraject in een Europese samenwerkingsverband betreft, levert het wapen een bijdrage aan de strategische autonomie van Europa. Ook dit wapen kan Nederland autonoom inzetten. De ontwikkeling en productie van het JSM-SL zijn volgens de huidige planning op tijd afgerond om het wapen in 2032 te integreren op de Orka-klasse onderzeeboten. Over de voortgang hiervan wordt u via het DPO geïnformeerd.

Verwervingsstrategie

De Tomahawk-kruisvluchtwapens worden verworven via de *Foreign Military Sales* (FMS) regeling van de Amerikaanse overheid. Defensie heeft in november 2023 een *Letter of Request for Letter of Offer and Acceptance* (LoR for LOA) gestuurd voor de Tomahawk-kruisvluchtwapens voor de LC-fregatten en de daarvoor benodigde goederen en diensten. De verwerving ervan gebeurt door acceptatie van de ontvangen LOA's.

Voor de toekomstige onderzeeboten is gekozen om aan te sluiten bij een internationale samenwerking in Europees verband. Het JSM-SL wordt in multinationaal verband ontwikkeld, waarbij de kosten worden gedeeld door de deelnemende landen. De begeleiding tijdens de ontwikkeling en productie vindt plaats door een internationaal agentschap (OCCAR of NSPA).

Internationale samenwerking

Met de invulling van de *Maritime Strike* capaciteit voor zowel de LC-fregatten als de Orka-klasse onderzeeboten, sluit Nederland aan bij capaciteiten van andere NAVO- en Europese partners. Dit biedt mogelijkheden voor internationale samenwerking voor afstemming van operationele planning en inzet, instandhouding en eventuele doorontwikkeling.

JTSC en personeel

Om de *Maritime Strike* wapens autonoom te kunnen inzetten, investeert Defensie ook in een betere 'targeting capaciteit', zoals vermeld in de A-brief.⁵ Hiertoe heeft Defensie, een *Joint Target Support Centre* (JTSC) opgericht. Om het Tomahawk-kruisvluchtwapen en het JSM-SL op de meest doeltreffende wijze naar een doel te geleiden, is gedetailleerde informatie nodig over deze doelen, de aanwezige capaciteiten van de

⁵ Kamerstuk 27 830, nr. 391, van 3 april 2023.

tegenstander en de meest optimale route die de wapens daar naartoe kunnen volgen. Het personeelsbestand van het JTSC wordt versterkt. Het project 'Verwerving *Maritime Strike*' draagt met elf functies bij aan de taak van het JTSC. Defensie verwacht in Q4 2025 een LOA te ontvangen van de Amerikaanse overheid waarin deze *targeting* capaciteit wordt geborgd voor het JTSC – daarmee wordt het *NATO Capability Target* in 2031 behaald.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

Met de uitvoering van het project 'Verwerving *Maritime Strike*' geeft Defensie, onder verwijzing naar artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016, invulling aan doeltreffendheid en doelmatigheid.

- Doelmatigheid: met de voorgenomen aanschaf van Tomahawk-kruisvluchtwapens wordt via FMS gebruik gemaakt van *Military-off-the-Shelf* (MOTS) verwerving. Hierdoor is een snellere levering mogelijk en gelden kleinere (technische en financiële) risico's. Tevens hebben MOTS-systemen voordelen in de onderdeelvoorziening (verkrijgbaarheid) en instandhouding (schaalvoordelen en uitwisselbaarheid van componenten).
Voor de Orka-klasse onderzeeboot wordt een internationale samenwerking in Europees verband aangegaan voor de doorontwikkeling van het JSM dat in de huidige configuratie niet voldoet aan de eisen die Nederland stelt voor de *Maritime Strike* capaciteit.
- Doeltreffendheid: met de aanschaf van deze capaciteit verbetert Defensie de operationele effectiviteit van de LC-fregatten en de toekomstige onderzeeboten. Defensie beschikt met deze capaciteit over geavanceerde moderne technologie om landdoelen met grote precisie ver achter de vijandelijke linies uit te schakelen.

Risico's

Voor de Tomahawk-kruisvluchtwapens kiest Defensie voor verwerving van de plank (MOTS). Deze bewapening is of komt ook in gebruik bij de Amerikaanse en andere Europese krijgsmachten. Dit beperkt de risico's die zijn verbonden aan deze aanschaf. Voor Tomahawk zijn de grootste risico's de stijgende kosten van grondstoffen en personeel en een tekort aan benodigde Amerikaanse capaciteit om het wapen tijdig te integreren op de huidige en toekomstige LC-fregatten. Voor de financiële afdekking van deze risico's is een risicoreservering beschikbaar binnen het projectbudget.

Bij de levering van de Tomahawks bestaat daarnaast een risico dat deze vertraging oploopt als de fabrikant de Nederlandse bestelling niet tijdig in hun productieschema opneemt, bijvoorbeeld door de grote internationale vraag. Defensie kan dit risico verkleinen door zo snel mogelijk na behandeling van de B/D-brief de ontvangen LOA's te ondertekenen.

Voor de toekomstige onderzeeboten kiest Defensie voor een doorontwikkeltraject van een bestaand wapen in multinationaal verband binnen een brede Europese gebruikersgroep. Dit beperkt de risico's die zijn verbonden aan het ontwikkeltraject en de daaropvolgende verwerving. Het JSM-SL is onderdeel van de productfamilie van het *Joint Strike Missile* en het *Naval Strike Missile*, die eveneens door andere Europese krijgsmachten zijn of worden verworven.⁶

Financiën

Het totale investeringsvolume van het project valt binnen de DMP-bandbreedte van €1 miljard – €2,5 miljard (prijsspeil 2025). De totale investering komt ten laste van het investeringsbudget van Defensie. Nadere financiële informatie is opgenomen in de bijgaande vertrouwelijke bijlage.

Planning

⁶ Nederland verwerft het *Naval Strike Missile*: A-brief project 'Vervanging Maritiem *Surface-to-surface missile*', Kamerstuk 27 830, nr. 216, van 3 mei 2018 en Defensie Projecten Overzicht 2025, Kamerstuk 27 830, nr. 465, van 21 mei 2025.

Defensie ontvangt de eerste Tomahawk-kruisvluchtwapens conform de planning van de LOA's in 2028. Voorwaardelijk is dat de LOA's voor 31 oktober 2025 zijn getekend en dat het contract met de fabrikant vanuit de Amerikaanse overheid zo snel mogelijk wordt voltooid. Op deze manier heeft Nederland de mogelijkheid om te worden ingedeeld in de beoogde productieslots en de wapens te ontvangen vanaf 2028.

Nederland neemt voor JSM-SL deel aan de initiële ontwikkelfase van achttien maanden. Hierna volgen de JSM-SL ontwikkeling, productievoorbereiding, verwerving, levering en uiteindelijk de integratie van het wapen op de Orka-klasse onderzeeboten (medio 2032).

Vooruitblik

De termijn van de LOA's voor de Tomahawk-kruisvluchtwapens verloopt op 31 oktober 2025. Om vertragingen in het leverschema te voorkomen, verzoek ik uw Kamer hiermee rekening te houden bij de behandeling van deze B/D-brief. Na de behandeling zal Defensie via de ondertekening van de ontvangen LOA's een financiële verplichting aangaan bij de Amerikaanse overheid. Voor de JSM-SL start een ontwikkeltraject van achttien maanden, waarna de kosten voor de verwerving herijkt kunnen worden. Uw Kamer wordt over de voortgang van het project Verwerving *Maritime Strike* geïnformeerd via het DPO, indien van toepassing, de Afwijkingsrapportage op het DPO en de begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds.

Hoogachtend,

DE STAATSECRETARIS VAN DEFENSIE

Gijs Tuinman